

Predmet C-909/19**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 98. stavka 1.
Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

11. prosinca 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Curtea de Apel Iași (Žalbeni sud u Iașiju, Rumunjska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

3. prosinca 2019.

Žalitelj:

BX

Druga stranka u postupku:

Unitatea administrativ-teritorială D.

Predmet glavnog postupka

Žalba koju je BX podnio protiv presude Tribunalula Vaslui (Viši sud u Vasluiu, Rumunjska) od 11. travnja 2019. kojom je odbijen zahtjev da se Unitatei administrativ-teritorială D. (Teritorijalno upravno tijelo D.) naloži plaćanje potraživanja po osnovi plaće za obvezno pohađanje tečajeva stručnog usavršavanja nakon redovnog radnog vremena.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Na temelju članka 267. UFEU-a traži se tumačenje članka 2. točaka 1. i 2. te članaka 3., 5. i 6. Direktive 2003/88/EZ o određenim vidovima organizacije radnog vremena, kao i članka 31. stavka 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

Prethodna pitanja

1. Treba li odredbe članka 2. točke 1. Direktive 2003/88/EZ o određenim vidovima organizacije radnog vremena tumačiti na način da se „radnim vremenom” smatra vrijeme tijekom kojeg radnik, nakon završetka redovnog radnog vremena, pohađa propisane tečajeve stručnog usavršavanja u prostorijama pružatelja usluga usavršavanja izvan svojeg radnog mjesta, pri čemu ne obavlja radne zadatke?

2. U slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje, treba li odredbe članka 31. stavka 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i odredbe članka 2. točke 2. i članka 3., 5. i 6. Direktive 2003/88/EZ tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo u skladu s kojim poslodavac nije obavezan poštovati vrijeme odmora radnika u pogledu vremenskog razdoblja u kojem se održavaju tečajevi za usavršavanje, iako se tim zakonodavstvom predviđa potreba stručnog usavršavanja radnika?

Navedene odredbe prava Unije i sudska praksa Suda

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), članak 31. stavak 2.;

Direktiva 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena, članak 2. točke 1. i 2., kao i članci 3., 5. i 6.;

Presude od 5. listopada 2004., Pfeiffer i dr., C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584; od 21. veljače 2018., Matzak, C-518/15, EU:C:2018:82; od 3. listopada 2000., Simap, C-303/98, EU:C:2000:528; od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717; od 14. listopada 2010., Fuß, C-243/09, EU:C:2010:609; od 9. rujna 2003., Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437; od 1. prosinca 2005., Dellas i dr., C-14/04, EU:C:2005:728; rješenja od 11. siječnja 2007., Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23 i od 4. ožujka 2011., Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122; presude od 10. rujna 2015., Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578; od 9. srpnja 2015., Komisija/Irska, C-87/14, EU:C:2015:449 i od 14. svibnja 2019., CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402.

Navedene odredbe nacionalnog prava i nacionalna sudska praksa

Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii (Zakon br. 53/2003 o Zakoniku o radu) u verziji primjenjivoj na predmetne činjenice. U skladu s navedenim odredbama, radno vrijeme je vremensko razdoblje u kojem radnik obavlja svoj posao, stoji na raspolaganju poslodavcu i izvršava svoje zadatke i obveze u skladu s odredbama pojedinačnog ugovora o radu, mjerodavnog kolektivnog ugovora i/ili odredbama propisa na snazi. Redovno radno vrijeme iznosi osam sati dnevno i

40 sati tjedno, a rad koji se obavlja izvan tog razdoblja, smatra se prekovremenim radom. Naknada za potonji rad su plaćeni slobodni sati tijekom 60 kalendarskih dana nakon obavljanja tog rada. U tim okolnostima, radnik prima naknadu koja odgovara satima odrađenima izvan redovnog radnog vremena.

Što se tiče pohađanja stručnog usavršavanja, kada se usavršavanje provodi na zahtjev poslodavca, sve troškove koji proizlaze iz tog pohađanja snosi poslodavac. Tijekom cijelog trajanja stručnog usavršavanja radnik ima pravo na sva potraživanja po osnovi plaće koja mu pripadaju.

Ordinul ministrului afacerilor interne nr. 96/2016 pentru aprobarea criteriilor de performanță privind constituirea, încadrarea și dotarea serviciilor voluntare și a serviciilor private pentru situații de urgență (Uredba ministra unutarnjih poslova br. 96/2016 o odobravanju kriterija učinkovitosti za osnivanje, raspoređivanje i opremanje volonterskih i privatnih službi u izvanrednim situacijama) u verziji primjenjivoj na predmetne činjenice (u daljnjem tekstu: Uredba br. 96/2016). Na temelju odredbi te uredbe, voditelj službe za izvanredne situacije treba posjedovati kvalifikacije ili posebne profesionalne vještine, potvrđene u skladu s pravilima koja su na snazi, te treba pribaviti odobrenje nadležnih tijela. Upravna tijela obvezna su provesti taj nalog.

Ordonanța Guvernului României nr. 129/2000 privind formarea profesională a adulților (Zakonodavna uredba vlade Rumunjske br. 129/2000 o stručnom usavršavanju odraslih osoba) u verziji primjenjivoj na predmetne činjenice. U skladu s tom uredbom, tijekom razdoblja u kojem sudjeluju u programima stručnog usavršavanja koje financiraju poslodavci, radnici imaju pravo na potraživanja po osnovi plaće utvrđena pojedinačnim ugovorom o radu za redovno radno vrijeme.

Legea cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice (Okvirni zakon br. 153/2017 o naknadama za osoblje koje se isplaćuju iz javnih sredstava). Člankom 21. tog zakona predviđa se naknada za prekovremeni rad obavljen izvan redovnog radnog vremena, kao i za rad obavljen tijekom dana tjednog odmora, u obliku plaćenih slobodnih sati tijekom 60 kalendarskih dana nakon obavljanja tog rada. Ako nije moguća naknada u obliku plaćenih slobodnih sati, prekovremeni rad koji je obavljen izvan redovnog radnog vremena, bit će plaćen u mjesecu koji slijedi, uz dodatak od 75 % osnovne plaće za obavljene prekovremene sate.

Decizia din 12 ianuarie 2010 a Curții de Apel Ploiești (Odluka od 12. siječnja 2010. Žalbenog suda u Ploieștiu, Rumunjska) u skladu s kojom radnik u slučaju pohađanja tečajeva stručnog usavršavanja nema pravo na naknadu za prekovremene sate rada niti na isplatu dodatka za prekovremeni rad. Vrijeme povezano sa stručnim usavršavanjem ne ulazi u izračun radnog vremena radnika i, slijedom toga, navedeni radnik ima pravo samo na plaću koja odgovara redovnom radnom vremenu, neovisno o vremenu koje je proveo na stručnom usavršavanju.

Decizia din 4 octombrie 2016 a Curții de Apel Iași (Odluka od 4. listopada 2016. Žalbenog suda u Iașiju, Rumunjska) u skladu s kojom je poslodavac obvezan osigurati isplatu dodatka na osnovnu plaću za prekovremeni rad obavljen izvan redovnog radnog vremena svaki put kada se dokaže da je, s obzirom na način na koji utvrđuje i organizira posao i s obzirom na kontinuitet i ponavljanje određenog unutarnjeg uređenja, prihvatio, poticao ili čak na sustavan način odredio obavljanje prekovremenog rada. Jednostavna povreda formalnih uvjeta za obavljanje prekovremenog rada ne može biti razlog za oslobođenje od odgovornosti u korist poslodavca.

Sažeti prikaz činjeničnog stanja i glavnog postupka

- 1 Žalitelj i tužitelj (u daljnjem tekstu: žalitelj) zaposlen je kao vatrogasac u okviru Volonterske službe za izvanredne situacije kod druge stranke u žalbenom postupku i tuženika (u daljnjem tekstu: druga stranka u žalbenom postupku). Druga stranka u žalbenom postupku jest teritorijalno upravno tijelo.
- 2 Na temelju određenih nacionalnih odredbi i, konkretno, na temelju Uredbe br. 96/2016, druga stranka u žalbenom postupku od žalitelja je zatražila da pohađa tečaj stručnog usavršavanja u svrhu specijalizacije za voditelja navedene službe. U tu je svrhu 22. veljače 2017. druga stranka u žalbenom postupku sklopila ugovor s društvom specijaliziranim za usluge stručnog usavršavanja (Euroasia SRL), a krajnji je korisnik tih tečajeva bio žalitelj. Druga stranka u žalbenom postupku snosila je troškove tog usavršavanja.
- 3 Kako bi stekao kvalifikaciju za voditelja volonterske službe za izvanredne situacije, žalitelj je bio obvezan pohađati 160 sati stručnog usavršavanja. Pohađao je tečajeve u razdoblju od 4. ožujka 2017. do 11. travnja 2017. u mjestu koje nije mjesto njegova prebivališta, prema rasporedu koji je odredilo društvo Euroasia SRL, konkretno od ponedjeljka do petka od 15 do 20 sati, kao i tijekom vikenda.
- 4 Nakon što je žalitelj uspješno završio tečajeve, druga stranka u žalbenom postupku od nadležnih je tijela zatražila izdavanje odobrenja za raspoređivanje žalitelja na položaj voditelja u njezinoj Volonterskoj službi za izvanredne situacije.
- 5 Od 160 sati stručnog usavršavanja, žalitelj je 124 sata pohađao izvan redovnog radnog vremena. Žalitelj nije ni tražio ni iskoristio dopust za stručno usavršavanje te zahtijeva isplatu plaće za navedena 124 sata.
- 6 U tu je svrhu žalitelj podnio tužbu pred Tribunalulom Vaslui (Viši sud u Vasliuiu) koji ju je, međutim, odbio presudom od 11. travnja 2019. Taj je sud u biti smatrao da ni pojmom „rada” u smislu nacionalnog zakonodavstva ni pojmom „radnog vremena” u smislu Direktive 2003/88 nije obuhvaćeno pohađanje tečaja za stručno usavršavanje. Osim toga, čak i ako se pretpostavi da se pohađanje takvog tečaja usavršavanja smatra „radnim vremenom”, u skladu s odredbama članka 21. Zakona br. 153/2017, plaćanje prekovremenih sati u sustavu proračuna može se

izvršiti samo ako je te sate izričito naložila nadređena osoba i samo ako nije moguća naknada u obliku odgovarajućeg trajanja slobodnih sati. Međutim, u predmetnom slučaju nije podnesen dokaz o postojanju izričitog zahtjeva za obavljanje prekovremenog rada.

- 7 Žalitelj je protiv te presude podnio žalbu pred sudom koji je uputio zahtjev.

Glavni argumenti stranaka u glavnom postupku

- 8 **Žalitelj** smatra da ima pravo na isplatu naknade za sate prekovremenog rada odrađene u svrhu obaveznog pohađanja tečajeva stručnog usavršavanja izvan radnog vremena. Prema njegovu mišljenju, da nije pohađao tečaj izvan radnog vremena, poslodavac bi ga obvezao na vraćanje troškova stručnog usavršavanja.
- 9 **Druga stranka u žalbenom postupku** tvrdi da su žaliteljevi zahtjevi neosnovani s obzirom na to da se, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, za prekovremeni rad obavljen izvan redovnog radnog vremena i rad koji se obavlja na dane tjednog odmora, predviđa isključivo naknada u obliku slobodnih sati u odgovarajućem trajanju. Međutim, žalitelj nije podnio nijedan zahtjev kojim bi zahtijevao naknadu u obliku slobodnih sati za prekovremeni rad na koji se poziva.

Sažeti pregled obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 10 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, iako radnikova plaća ostaje pitanje nacionalnog prava, rješenje ovog spora zahtijeva da se iz perspektive prava Unije prethodno utvrdi pravna priroda vremena koje je radnik posvetio stručnom usavršavanju izvan uobičajenog radnog mjesta, na zahtjev i u korist poslodavca, izvan redovnog radnog vremena tijekom tjedna i u dane tjednog odmora.
- 11 **Što se tiče prvog pitanja**, prvostupanjski je sud, kada je riječ o uvjetima propisanim člankom 2. točkom 1. Direktive 2003/88, utvrdio da pojmom „rada” nije obuhvaćeno pohađanje stručnog usavršavanja jer tijekom stručnog usavršavanja žalitelj nije bio ni na radnom mjestu niti je stajao na raspolaganju poslodavcu. Međutim, sud koji je uputio zahtjev ističe da je sudska praksa Suda slojevitija, s obzirom na to da se njome utvrdilo da kvalifikacija „radnog vremena” kao vremenskog razdoblja u kojem je radnik prisutan na radnom mjestu, u smislu navedene direktive, ovisi o obvezi tog radnika da stoji na raspolaganju svojem poslodavcu. Odlučujući je čimbenik činjenica da je radnik obvezan biti fizički prisutan na mjestu koje je utvrdio poslodavac i biti na raspolaganju tom poslodavcu kako bi u slučaju potrebe odmah mogao pružiti odgovarajuće usluge.
- 12 Osim toga, iz sudske prakse Suda proizlazi da je mogućnost da radnici slobodno upravljaju svojim vremenom i da se posvete vlastitim interesima, element koji ukazuje da razmotreno vremensko razdoblje ne predstavlja radno vrijeme u smislu Direktive 2003/88.

- 13 Slijedom toga, pozivajući se na mišljenje nezavisnog odvjetnika Yvesa Bota u predmetu Komisija/Irska (C-87/14, EU:C:2015:192), sud koji je uputio zahtjev smatra da u je skladu sa sustavom koji je uspostavio zakonodavac Unije, Sud usvojio binaran pristup na temelju kojega ono što ne ulazi u pojam radnog vremena ulazi u pojam vremena odmora i obratno. Međutim, na temelju tog specifičnog međuovisnog i komutativnog sustava neminovan je zaključak da je vrijeme provedeno na stručnom usavršavanju na zahtjev poslodavca radno vrijeme, s obzirom na to da nije riječ o vremenu kojim radnik raspolaže.
- 14 Takav zaključak, međutim, ne proizlazi jasno iz sudske prakse Suda. Tako je Sud u presudi Komisija/Irska (C-87/14, EU:C:2015:449) naveo da „okolnost, na koju se poziva Komisija, da ‚program stručnog usavršavanja‘ zahtijeva vremena stručnog usavršavanja A i B i da se ona održavaju na mjestu određenom ‚tim programom‘ ne omogućuje zaključak da su [bolnički liječnici nekonzultanti] obvezni biti fizički prisutni na mjestu koje odredi poslodavac i ondje mu biti na raspolaganju kako bi odmah mogli pružiti odgovarajuće usluge u slučaju potrebe [...]”.
- 15 Slijedom toga, Sud nije prihvatio mišljenje nezavisnog odvjetnika u skladu s kojim je „isključenje vremena stručnog usavršavanja [bolničkih liječnika nekonzultanata] iz pojma ‚radnog vremena‘, u smislu članka 2. točke 1. Direktive 2003/88, [...] suprotno toj direktivi jer počiva na ideji da [bolnički liječnici nekonzultanti] ne obavljaju svoju aktivnost ili svoje dužnosti u smislu te odredbe kad se posvećuju svojem stručnom usavršavanju kako proizlazi iz programa koji utvrdi u tu svrhu ovlašteno tijelo”.
- 16 Stoga je Sud, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, smatrao da se čini da vrijeme koje bolnički liječnici nekonzultanti posvete stručnom usavršavanju ne ispunjava uvjete iz definicije radnog vremena u smislu članka 2. točke 1. Direktive 2003/88.
- 17 Međutim, u predmetnom slučaju pohađanje tečaja za stručno usavršavanje koje je izvršeno na zahtjev poslodavca izvan redovnog radnog vremena u mjestu koje nije žaliteljevo prebivalište, predstavlja zadiranje u potpuno i slobodno ostvarivanje prava na odmor, s obzirom na to da radnik snosi ograničenje koje, u prostornom i vremenskom smislu, proizlazi iz potrebe pohađanja navedenog tečaja. Stoga je ta aktivnost nedvojbeno dio ukupnog obavljanja profesionalne djelatnosti jer se temelji na potrebi ishoda odobrenja za voditelja hitne službe. Slijedom toga, ne može se smatrati da vrijeme posvećeno usavršavanju ispunjava uvjete koji proizlaze iz definicije vremena odmora u smislu članka 2. točke 2. Direktive 2003/88.
- 18 Sud koji je uputio zahtjev ističe da se na predmetni slučaj odredbe članka 13. Direktive (EU) 2019/1152 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o transparentnim i predvidivim radnim uvjetima u Europskoj uniji ne primjenjuju *ratione temporis*.

- 19 **Što se tiče drugog pitanja**, u slučaju da Sud utvrdi da područje primjene članka 2. točke 1. Direktive 2003/88 ne obuhvaća vrijeme posvećeno radnikovom usavršavanju, sud koji je uputio zahtjev smatra, pri čemu se poziva na presudu od 14. svibnja 2019., CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točke 40. do 43., da valja zaključiti da se odredbe članka 31. stavka 2. Povelje te članka 2. točke 2. i članaka 3., 5. i 6. Direktive 2003/88 protive bilo kakvom zadiranju u radnikovo slobodno korištenje dnevnog i tjednog vremena odmora, uključujući i sporedne i pomoćne zadatke ili zadatke povezane s radnim odnosom, poput onih koji su povezani sa stručnim usavršavanjem.
- 20 U tom smislu, razlikovanje između radnog vremena i vremena odmora, koje se u okviru radnikova vremena provodi na temelju Direktive, istodobno podrazumijeva dvojnu klasifikaciju bitnih obveza poslodavca, odnosno konkretnije, obvezu poštovanja radnog vremena i obvezu poštovanja vremena odmora.
- 21 Međutim, iz sudske prakse Suda proizlazi da se u slučaju povrede obveze poštovanja prosječnog tjednog radnog vremena, radnik može pozvati na pravo Unije radi utvrđivanja odgovornosti tijela predmetne države članice kako bi dobio naknadu pretrpljene štete zbog povrede te odredbe (presuda od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717).
- 22 Rumunjskim zakonom nisu predviđena rješenja u slučaju u kojem se tečajevi usavršavanja pohađaju izvan redovnog radnog vremena i ne uspostavlja se nijedna vrsta obveze za poslodavca u pogledu vremenskog razdoblja usavršavanja niti bilo kakva vrsta ograničenja povezana s poštovanjem tjednog radnog vremena.
- 23 U takvom kontekstu, i s obzirom na činjenicu da su države članice obvezne osigurati koristan učinak odredbi Direktive i predvidjeti sredstva za poštovanje minimalnog razdoblja dnevnog i tjednog odmora radnikâ, sud koji je uputio zahtjev smatra potrebnim da Sud utvrdi protivi li se navedenim odredbama nacionalno zakonodavstvo u skladu s kojim poslodavac nije obvezan poštovati radnikovo vrijeme odmora u pogledu vremenskog razdoblja u kojem se održavaju tečajevi usavršavanja, iako se tim zakonodavstvom predviđa potreba stručnog usavršavanja radnika.